

Antydyskryminacja na co dzień

Poradnik wydany przez
Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym,
współfinansowany ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego

Mazowsze.
serce Polski

ISBN 978-83-60105-80-1

Copyright by PSOOU, Warszawa 2012

Dostępność tekstu łatwego do czytania
w niniejszym poradniku sprawdzili
Tomasz Gandecki i Cezary Odziemkowski.

Osoba wspierająca: Paulina Świąćka.

Na okładce wykorzystano obraz Adama Dembińskiego pt. „Adam i Ewa”.

Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób
z Upośledzeniem Umysłowym

Zarząd Główny

ul. Głogowa 2b, 02-639 Warszawa

tel.: 22 848 82 60, 22 646 03 14

fax: 22 848 61 62

e-mail: zg@psouu.org.pl

www.psouu.org.pl

Redakcja: Tomasz Przybysz-Przybyszewski

Skład i druk: DG-GRAF, Warszawa

Spis treści

1. Co to jest dyskryminacja?	4
2. Co prawo mówi o dyskryminacji?	6
3. Jakie są rodzaje dyskryminacji?	10
4. Co to jest antydyskryminacja na co dzień?	11
5. Kto pomaga osobom dyskryminowanym?	13
6. Test, czyli co wiesz po przeczytaniu tego poradnika?	14

1

Co to jest dyskryminacja?

Dyskryminacja to gorsze traktowanie ludzi dlatego, że mają jakąś szczególną cechę.

Na przykład są osobami z niepełnosprawnością, są starsi, pochodzą z innego kraju, wyznają inną religię.

Dyskryminacja to zabieranie ludziom ich wolności i praw.

Dyskryminacja osób z niepełnosprawnością intelektualną ma miejsce na przykład wtedy, gdy:

- pracodawca nie zatrudni takiej osoby i mówi, że ona nic nie potrafi i nie może pracować,
- dyrektor nie przyjmie do szkoły dziecka z niepełnosprawnością intelektualną i mówi, że dla takich dzieci są tylko szkoły specjalne,
- autobusy i tramwaje mają schody i osoba na wózku inwalidzkim nie może do nich wjechać,
- informacje w urzędzie o płaceniu podatków są napisane trudnym językiem i nie można ich zrozumieć,
- kelner nie chce wpuścić do restauracji takiej osoby i mówi, że powinna siedzieć w domu.

Najczęściej dyskryminują ludzie, którzy boją się tego, co inne i czego nie znają.

Zdarza się także, że dyskryminują przepisy prawa. Takie przepisy trzeba zmieniać.

Pamiętaj!

Nie każde zachowanie, które obraża człowieka lub sprawia mu przykrość, jest dyskryminacją.

Dyskryminacja jest wtedy, gdy ktoś narusza prawa innej osoby, gorzej ją traktuje tylko dlatego, że ona ma jakąś szczególną cechę.

Dyskryminacja zawsze narusza godność człowieka.

2 Co prawo mówi o dyskryminacji?

Według prawa dyskryminacja jest zakazana.

Mówi się, że prawo, które zakazuje dyskryminacji, to **prawo antydyskryminacyjne**.

Wszyscy powinni znać prawo antydyskryminacyjne.

W Polsce najważniejszym prawem jest Konstytucja.

Zgodnie z artykułem 32 Konstytucji wszyscy są równi wobec prawa.

Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze.

Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

Oznacza to, że według Konstytucji nie jest ważne, jak ktoś wygląda, ile ma lat, jaką wyznaje religię.

Nie jest też ważne, czy jest osobą pełnosprawną, czy z niepełnosprawnością.

Wszyscy mają takie same wolności i prawa.

Wszyscy powinni być jednakowo traktowani w każdej dziedzinie życia.

Na przykład: w szkole, w pracy, w urzędzie, w rodzinie, w restauracji, w szpitalu.

W Polsce ważne jest także prawo międzynarodowe.

Prawo międzynarodowe to takie, które zostało uchwalone przez wiele państw i te państwa mają obowiązek go przestrzegać.

Prawo międzynarodowe to: traktaty, konwencje, umowy.

Najważniejsze prawo międzynarodowe, które zakazuje dyskryminacji, to:

- Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

Uchwaliła ją w 1950 roku Rada Europy. Artykuł 14 tej Konwencji mówi o zakazie dyskryminacji. Jeśli władza w Polsce będzie Cię dyskryminować, to możesz złożyć skargę do Trybunału w Strasburgu. Władza to na przykład różne urzędy.

- Konwencja o Prawach Osób z Niepełnosprawnościami.

Uchwaliła ją w 2006 roku Organizacja Narodów Zjednoczonych. Artykuł 5 tej Konwencji zakazuje dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami w każdej dziedzinie życia. Artykuł 5 mówi też, że państwo powinno chronić przed dyskryminacją.

Do Konwencji dołączono Protokół Dodatkowy.

Na jego podstawie osoba z niepełnosprawnością, która była dyskryminowana, może składać skargi do Komitetu Praw Osób z Niepełnosprawnościami w Nowym Jorku.

Niestety, w Polsce nie obowiązuje Protokół Dodatkowy do Konwencji. Dlatego Polacy z niepełnosprawnością nie mogą na razie składać skarg do Komitetu.

- Prawo Unii Europejskiej zakazuje dyskryminacji w traktatach oraz dyrektywach.

Traktaty to umowy między państwami, które są członkami Unii Europejskiej. Dyskryminacji zakazuje na przykład artykuł 21 Karty Praw Podstawowych. Dyrektywy to prawo tworzone przez Parlament Europejski i Radę Unii Europejskiej. Dyrektywy obowiązują w państwach, które są członkami Unii Europejskiej, takich jak Polska. Dla osób z niepełnosprawnością ważna jest dyrektywa uchwalona w 2000 roku. Ta dyrektywa mówi o równym traktowaniu w zatrudnieniu.

Przepisy zakazujące dyskryminacji są także w polskich ustawach.

Od 2011 roku mamy w Polsce nową ustawę, którą nazywa się w skrócie: **ustawa antydyskryminacyjna**.

Jej pełna nazwa, to Ustawa o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania.

Ta ustawa zakazuje dyskryminacji, ale niestety nie w każdej dziedzinie życia.

Ta ustawa zakazuje dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami:

- W poszukiwaniu pracy i zatrudnianiu przez pracodawców.
To znaczy, że ogłoszenia o pracę muszą być tak napisane, żeby osoby z niepełnosprawnościami też mogły na nie odpowiedzieć. Pracodawca musi zatrudnić osobę z niepełnosprawnością, jeśli jest lepsza od innych kandydatów do pracy.
- W dostępie do szkoleń zawodowych.
- W prowadzeniu przez te osoby działalności gospodarczej, czyli zakładaniu swoich firm.
Ta ustawa mówi także, że pracodawca musi dostosować miejsce pracy do potrzeb osoby z niepełnosprawnością. Nazywa się to: **racjonalne usprawnienia**.
Racjonalne, czyli rozsądne usprawnienia pomagają osobom z niepełnosprawnościami wykonywać pracę.

Racjonalne usprawnienia to na przykład:

- odpowiedni program komputerowy,
- krzesło lub biurko dostosowane do rodzaju niepełnosprawności,
- dłuższy czas na wykonanie jakiegoś zadania,
- szkolenie, by osoba z niepełnosprawnością nauczyła się tego, co będzie jej potrzebne w pracy,
- asystent, który będzie pomagał w pracy.

Racjonalne usprawnienia nie mogą być za drogie dla pracodawcy.

Zakaz dyskryminacji jest także w kodeksie pracy.

Kodeks pracy mówi o prawach i obowiązkach pracowników i pracodawców.

Z kolei w kodeksie cywilnym nie ma zakazu dyskryminacji.

Kodeks cywilny to prawo o stosunkach między ludźmi. Na przykład o umowach, sprawach majątkowych, spadkowych.

Są tam jednak wymienione niektóre **dobra osobiste** człowieka.

Są one chronione i nie można ich naruszać.

Nie można naruszać na przykład: zdrowia, wolności, nazwiska lub pseudonimu, wizerunku, korespondencji, mieszkania.

Dobrem osobistym jest także godność człowieka.

Czasami dyskryminacja może być przestępstwem, zapisanym w kodeksie karnym.

Kodeks karny mówi o odpowiedzialności za przestępstwa.

Jeśli ktoś obraża osobę z niepełnosprawnością, wyzywa ją, pogardza nią, jest to przestępstwo zniewagi.

Jeśli ktoś mówi o osobie z niepełnosprawnością tak, żeby ją poniżyć przy innych, żeby przestali ją cenić, jest to przestępstwo zniesławienia.

Jeśli ktoś uderzy osobę z niepełnosprawnością intelektualną, opluje ją, potrąci, szarpie, jest to przestępstwo naruszenia nietykalności cielesnej.

3 Jakie są rodzaje dyskryminacji?

Według prawa istnieją różne rodzaje dyskryminacji.

Są to na przykład:

- **Dyskryminacja bezpośrednia**

– gdy dwie osoby: pełnosprawna i z niepełnosprawnością robią w pracy to samo, ale osoba pełnosprawna zarabia więcej. To znaczy, że osoba z niepełnosprawnością jest gorzej traktowana i to od razu widać.

- **Dyskryminacja pośrednia** – gdy pracodawca prowadzi rozmowy kwalifikacyjne na 5 piętrze budynku, w którym nie ma windy. Osoba na wózku inwalidzkim nie może tam dotrzeć i dostać tej pracy.

Dyskryminacji pośredniej nie widać od razu.

Wydaje się, że każdy jest traktowany tak samo, bo wszyscy mają rozmowy na tym samym 5 piętrze, ale tak naprawdę osoba na wózku jest traktowana gorzej.

- **Molestowanie**

– gdy ktoś poniża, upokarza drugą osobę, wyśmiewa się z jej cech. Te cechy to na przykład: kolor skóry, niepełnosprawność, wiek, płeć.

- **Molestowanie seksualne** – gdy ktoś dotyka drugą osobę bez jej zgody, szczególnie w miejsca intymne. Gdy ktoś żartuje na tematy seksualne bez zgody drugiej osoby i przy niej.

- **Zachęcanie do dyskryminacji** – gdy pracownicy dyskryminują kogoś, a szef nie reaguje i nie zakazuje takich zachowań.

Co to jest antydyskryminacja na co dzień?

Antydyskryminacja to walka z dyskryminacją.

To wszystkie działania i zachowania, które bronią przed dyskryminacją. Dzięki nim dyskryminacji jest coraz mniej.

Jeśli widzisz, że ktoś kogoś dyskryminuje albo wiesz o dyskryminacji, jak najszybciej zareaguj!

Każdy może na co dzień walczyć z dyskryminacją. Także i Ty.

Antydyskryminacja to na przykład:

- Rozumienie, że każdy człowiek jest inny, ale każdy ma takie same prawa.
- Zwracanie uwagi, gdy ktoś dyskryminuje innych ludzi, czyli interweniowanie.
- Rozmawianie z ludźmi i tłumaczenie, że każdy człowiek ma takie same prawa. Nie można więc kogoś gorzej traktować tylko dlatego, że inaczej wygląda, jest niepełnosprawny lub mówi w obcym języku.
- Spotkania z urzędnikami, politykami i przekonywanie ich do tworzenia prawa antydyskryminacyjnego.
- Uczestniczenie w szkoleniach, wykładach. Uczenie się o innych ludziach i o prawie antydyskryminacyjnym.

Antydyskryminacja to także różne działania prawne.

Działania prawne to stosowanie przepisów prawa.

Według prawa, osobie, która była dyskryminowana, należy się odszkodowanie.

Odszkodowanie to zapłata za szkodę lub krzywdę.

Aby uzyskać odszkodowanie, trzeba złożyć do sądu pozew.

Pozew to nazwa pisma, w którym opisuje się dyskryminację i żąda się za nią odszkodowania.

Jeśli ktoś Cię dyskryminował lub dyskryminuje, możesz:

- Złożyć skargę do Państwowej Inspekcji Pracy. To urząd, który sprawdza, czy pracodawcy nie łamią praw pracowników.
- Złożyć pozew do sądu pracy w sprawie o dyskryminację. Sąd pracy zajmuje się sporami pracowników z pracodawcami.
- Złożyć pozew do sądu cywilnego o odszkodowanie za dyskryminację. Sąd cywilny zajmuje się sporami między ludźmi i innymi sprawami dotyczącymi stosunków między ludźmi.
- Złożyć pozew do sądu cywilnego o ochronę dóbr osobistych.
- Zgłosić się na policję lub do prokuratury. Są to organy ścigania, które mają obowiązek zająć się taką sprawą. Do organów ścigania należy wykrywanie przestępstw i ściganie przestępców.
- Napisać prywatny akt oskarżenia do sądu karnego, jeśli ktoś Cię znieważył, zniesławił lub naruszył Twoją nietykalność. Znieważyć kogoś to znaczy obrazić go. Zniesławić kogoś to znaczy poniżyć go w oczach innych osób. Prywatny akt oskarżenia to pismo osoby pokrzywdzonej, w którym żąda ukarania osoby za popełnione przestępstwo. Sąd karny zajmuje się karaniem za przestępstwa.

Kto pomaga osobom dyskryminowanym?

Jeśli ktoś Cię dyskryminował lub dyskryminuje, możesz zwrócić się o pomoc do różnych instytucji.

Te instytucje to na przykład:

● Rzecznik Praw Obywatelskich

Rzecznik może udzielić porady prawnej.

Może też podpowiedzieć, co robić.

Może napisać pismo w Twojej sprawie do innych urzędów i instytucji.

Może pomóc przy sprawie sądowej.

Adres: Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich,
Aleja Solidarności 77, 00-090 Warszawa

Telefon: 22 55 17 700,
a także 800 676 676 (infolinia obywatelska); www.rpo.gov.pl

● Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

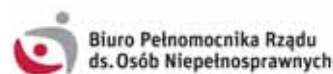
Pełnomocnik może odpowiedzieć na Twoje pytania.

Może też w Twojej sprawie napisać pismo do innych urzędów i instytucji.

Adres: Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania,
Aleje Ujazdowskie 1/3, 00-583 Warszawa

Telefon: 22 694 75 35; www.rownetraktowanie.gov.pl

● Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych

Pełnomocnik może odpowiedzieć na Twoje pytania.

Może też w Twojej sprawie napisać pismo do innych urzędów i instytucji.

Adres: Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych,
ul. Nowogrodzka 11, 00-513 Warszawa

Telefon: 22 529 06 01; www.niepelnosprawni.gov.pl

6 Test, czyli co wiesz po przeczytaniu tego poradnika?

Jeśli chcesz, odpowiedz na pytania.

Zaznacz w każdym pytaniu tylko jedną prawidłową odpowiedź (a, b lub c).

1. Dyskryminacja bezpośrednia jest wtedy, gdy:

- a. dwie osoby: pełnosprawna i z niepełnosprawnością robią w pracy to samo, ale osoba pełnosprawna zarabia więcej
- b. ktoś obraża drugą osobę
- c. ktoś narusza nietykalność cielesną drugiej osoby

2. Prawo antydyskryminacyjne to:

- a. prawo o obowiązkach prezydenta
- b. prawo, które zakazuje dyskryminacji
- c. prawo o ochronie pracodawców

3. Racjonalne usprawnienia w pracy to:

- a. dostosowanie miejsca pracy do potrzeb osoby z niepełnosprawnością
- b. większe wynagrodzenie dla osoby z niepełnosprawnością
- c. rodzaj dyskryminacji

Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym

jest organizacją pożytku publicznego

MISJĄ PSOUU jest:

- dbanie o godność ludzką i szczęście osób z niepełnosprawnością intelektualną, ich równoprawne miejsce w rodzinie i w społeczeństwie,
- wspieranie rodzin osób z niepełnosprawnością intelektualną we wszystkich obszarach życia i sytuacjach, a także w ich gotowości niesienia pomocy innym.

CELEM PSOUU jest działanie na rzecz wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością intelektualną, tworzenia warunków przestrzegania wobec nich praw człowieka, prowadzenia ich ku aktywnemu uczestnictwu w życiu społecznym oraz wspieranie ich rodzin.

STATYSTYKA:

- 124 Koła terenowe
- 12.150 członków (rodzice, osoby z niepełnosprawnością intelektualną, przyjaciele)
- 415 placówek i form wsparcia dla blisko 25 tysięcy dzieci i dorosłych

PSOUU prowadzi:

- placówki i projekty z zakresu rehabilitacji, terapii, edukacji, w tym ustawicznej, aktywizacji zawodowej oraz opiekuńcze,
- wspomaganie self-adwokatów, rzeczników własnych praw, w tym pomoc w tworzeniu Regionalnych Organizacji Self-Adwokatów (ROSA),
- chronione i wspomagane mieszkania grupowe,
- organizację spędzania wolnego czasu (m.in. kluby, zespoły artystyczne, sportowe, turystyczne),
- indywidualne wspieranie w niezależnym życiu,
- wspieranie i pomoc rodzinom,
- działalność wydawniczą, m.in. wydaje kwartalnik „Społeczeństwo dla Wszystkich”.

PSOUU współpracuje z instytucjami i organizacjami:

- w tworzeniu nowego prawa,
- w dążeniu do zmiany wizerunku osoby z niepełnosprawnością intelektualną i postaw społecznych,
- w rozwijaniu więzi społecznych, ułatwiających umacnianie się społeczeństwa dla wszystkich, czyli włączanie osób z niepełnosprawnością intelektualną,
- w popularyzowaniu wyników badań naukowych i doświadczeń innych krajów,
- w kształceniu profesjonalnych kadr,
- w umacnianiu organizacji pozarządowych.

Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym

ul. Głogowa 2b, 02-639 Warszawa, Tel. 22 848-82-60, 22 646-03-14, Fax 22 848-61-62

www.psouu.org.pl

Monika Zima-Parjaszewska

Autorka jest doktorem nauk prawnych, adiunktem w Akademii Pedagogiki Specjalnej, wiceprezeską Zarządu Głównego PSOUU. Rozprawę doktorską na temat konstytucyjnych aspektów ubezwłasnowolnienia osób z niepełnosprawnością intelektualną obroniła w 2010 roku na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego.

Od wielu lat podejmuje działania na rzecz popularyzacji praw człowieka w odniesieniu do osób narażonych na dyskryminację, w szczególności osób z niepełnosprawnością intelektualną. Autorka wielu publikacji na temat ochrony praw człowieka.

Współtworzyła program edukacji obywatelskiej osób z niepełnosprawnością intelektualną Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym. Prowadzi szkolenia self-adwokatów w tym zakresie.

Osoby z niepełnosprawnością intelektualną często są gorzej traktowane niż inni ludzie.

Nie każdy wie, że to jest dyskryminacja.

W tym poradniku znajdziesz informacje, co to jest dyskryminacja i jak się przed nią bronić.

Poznasz przepisy prawa, które pomogą Ci w walce z dyskryminacją.

Dowiesz się także, co to znaczy antydyskryminacja w codziennym życiu.

Po przeczytaniu poradnika możesz rozwiązać test.

Dzięki niemu sprawdzisz, czy po przeczytaniu poradnika wiesz, co to jest dyskryminacja i jak się przed nią bronić.

W poradniku znajdziesz też adresy i numery telefonów osób i instytucji, które pomagają bronić się przed dyskryminacją.